

Förvaltningsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring av bestämmelserna om vapenbrott

Till lagutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till ändring av bestämmelserna om vapenbrott (RP 204/2024 rd): Ärendet har remitterats till förvaltningsutskottet för utlåtande till lagutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- lagstiftningsråd Janne Kanerva, justitieministeriet
- ledande expert Mika Lehtonen, inrikesministeriet
- specialiståklagare Antti Sundberg, Åklagarmyndigheten
- polisinspektör Tuomas Pöyhönen, Polisstyrelsen
- polisjurist Tommi Reen, centralkriminalpolisen
- ordförande Kari Salminen, Reservistförbundet
- jaktskyttechef Jussi Partanen, Finlands Jägarförbund
- organisationschef Mika Nygård, Finlands Polisorganisationers Förbund rf
- professor Sakari Melander
- professor Matti Tolvanen.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- försvarsministeriet
- finansministeriet
- Brottspåföljdsmyndigheten
- Helsingfors polisinrättning
- Asekauppiaiden Liitto ry
- Suomen Ampumaurheiluliitto ry
- Suomen Asehistoriallinen Seura r.y.

Utlåtande FvUU 3/2025 rd

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

Regeringen föreslår att 41 kap. om vapenbrott i strafflagen ersätts med ett nytt 41 kap. Vidare föreslår regeringen ändringar i vissa andra lagar som har samband med det nya kapitlet.

Det föreslås att bärande av ett skjutvapen på allmän plats eller i ett trafikmedel utan rätt att inneha ett sådant vapen fogas till gärningar som innebär grovt skjutvapenbrott. Samtidigt föreslås det att minimistraflet för grovt skjutvapenbrott höjs till fängelse i två år. Vidare föreslås det att hantering av skjutvapen för begående av ett allvarligt brott ska bli en straffbar gärning. Straffet är fängelse i högst fyra år. Utlåning eller överlåtelse av ett skjutvapen till en organiserad kriminell sammanslutning betraktas i fortsättningen som ett sådant brott. Vissa gärningsformer som närmast kan karakteriseras som överträdelse av administrativa skyldigheter överförs från kategorin skjutvapenbrott till lindrigt skjutvapenbrott. Samtidigt föreslås det att hot om fängelsestraff tas in i straffskalan för lindrigt skjutvapenbrott. Enligt förslaget ska dessutom maximistraflet för innehav av farligt föremål höjas till fängelse i två år och maximistraflet för innehav av föremål eller ämne som lämpar sig för att allvarligt skada någon annan höjas till fängelse i ett år. Genom de föreslagna bestämmelserna genomförs de skrivningar om vapenbrott som ingår i regeringsprogrammet.

Förvaltningsutskottet noterar att straffbestämmelserna som gäller vapenbrott inte på länge har varit föremål för en mer omfattande översyn. Straffbestämmelserna om skjutvapenbrott reviderades 1997 i samband med att skjutvapenlagen (1/1998) stiftades, men efter det har endast små ändringar gjorts i dem. Straffbestämmelserna som gäller farliga föremål och föremål och ämnen som lämpar sig för att allvarligt skada någon annan är från början av 2000-talet.

I propositionsmotiven ges en rätt så utförlig överblick av vapenbrottsligheten och dess utveckling. Utskottet anser att det med tanke på lägesbilden och utvecklingsperspektiven som gäller vapenbrottslighet samt behovet av att kännbart ingripa i och förhindra den typen av brottslighet är motiverat att ändra lagstiftningen. Omständigheter som bör beaktas är till exempel att vapenbrottsligheten i högre grad än tidigare har kopplingar till grov brottslig verksamhet inom grupper och att den organiserade brottsligheten också i övrigt har ökat. Vidare bör man beakta den svarta näthandeln med vapen och att skjutvapenbrottsligheten har internationaliserats.

Svart näthandel har redan länge varit det vanligaste sättet att bedriva illegal skjutvapenhandel i Europeiska unionen. Även 3D-printade skjutvapen samt tillståndspliktiga vapendelar och magasin finns i allt större utsträckning till salu. I propositionsmotiven nämns det att nästan alla av de 3D-printade skjutvapen som beslagtogs av de finska brottsbekämpande myndigheterna har varit sådana som uppfyller definitionen av särskilt farligt skjutvapen. Enligt utskottet kommer ett av de största hoten inom den närmaste framtiden att vara 3D-printade skjutvapen och den snabba kvalitetsutvecklingen som gör att de är mer funktionssäkra och har större eldkraft än tidigare. Kriminella aktörer tillverkar också vapen själva.

Det är också värt att notera att Rysslands invasion av Ukraina har medfört betydande förändringar i omvärlden. En central hotbild i anslutning till kriget i Ukraina, särskilt med tanke på att kriget

Utlåtande FvUU 3/2025 rd

blir utdraget och också på med tanke på när det slutar, är att olovliga militära eldhandvapen, särskilt armépistoler och stormgevär, samt handgranater och andra militära sprängämnen som härör från krigsområdet sprids bland kriminella nätverk i Europa. Också Europeiska unionens byrå för samarbete inom brottsbekämpning (Europol) har fäst uppmärksamhet vid detta i sin färska hotbedömning som gäller grov och organiserad brottslighet (EU-SOCTA 2025). Det kommer sannolikt att göras försök att ta vapen från Ukraina även till Finland.

Beredskapen i form av skjutvapen bedöms ha ökat bland aktörer med koppling till allvarlig och organiserad brottslighet. Det gäller också bärande av skjutvapen. Av en utredning som centralkriminalpolisen gjorde 2023 hade ungefär en fjärdedel av skjutvapenbrotten mellan 2020 och 2022 kopplingar till grov eller organiserad brottslighet. Skjutvapen hör till basutrustningen inom den organiserade brottsligheten och de kan användas för att begå olika typer av brott och också för uppgörelser med andra kriminella och för brott mot helt utomstående. Inom den organiserade brottsligheten finns det en betydande koppling mellan skjutvapenbrottslighet och narkotikabrottslighet. Skjutvapenbrottsligheten är i huvudsak dold brottslighet som ofta avslöjas i samband med andra polisuppdrag, särskilt i samband med utredning av vålds- och narkotikabrott. Redskap som i betydande grad används vid brott mot liv och hälsa och rån är också farliga föremål och föremål som lämpar sig för att allvarligt skada någon annan, i synnerhet eggvapen. Av en förfrågan som centralkriminalpolisen gjorde bland polisinsatserna framgår det att det har blivit vanligare särskilt bland unga och grupper av unga att bära på eggvapen. Eggvapen nämns som redskap i mer än en tredjedel av polisanmälningarna som gäller rån som utförs av unga.

Förvaltningsutskottet anser att det finns ett klart behov av att revidera bestämmelserna om vapenbrott. Utskottet anser att de föreslagna ändringarna behövs och är motiverade. Syftet med lagändringarna är för det första att säkerställa att bestämmelserna är heltäckande med tanke på skyddet av de rättsobjekt som användningen av skjutvapen kan kränka. Syftet är också att straffskalorna för vapenbrott och därigenom också de straff som döms ut för brotten ska skärpas på det sätt som anges i regeringsprogrammet. Ändringarna i straffsystemet anses i princip ha både allmänpreventiva och individualpreventiva effekter. Ändringar som görs i straffsystemet avspeglar också i ett bredare perspektiv hur samhället förhåller sig till lagstridigt förfarande.

Utskottet lyfter i detta sammanhang också fram användningen av sprängämnen. Olovligt innehav av sprängämnen kan anses vara minst lika farligt som olovligt innehav av vapen. Enligt uppgifter till utskottet har användningen av sprängämnen i Sverige ökat kraftigt under de senaste åren, och det är befogat att förbereda sig på en likadan utveckling också i Finland. Denna utveckling bör betraktas som ytterst farlig.

Grovt skjutvapenbrott

Enligt den nya 41 § kap. 3 § 1 mom. 4 punkten i strafflagen ska en gärningsform (kvalificeringsgrund) av grovt skjutvapenbrott vara att gärningsmannen bär ett skjutvapen som avses i 2 § 1 mom. i skjutvapenlagen på en sådan allmän plats som avses i 2 § 1 punkten i ordningslagen eller i ett trafikmedel utan rätt att inneha ett sådant vapen. På det sätt som är utmärkande för grova brott och även grova skjutvapenbrott krävs det för att gärningen ska betraktas som grov utöver det att minst en kvalificeringsgrund uppfylls också att brottet bedömt som en helhet anses vara grovt. Det föreslås att minimistraffet för grovt skjutvapenbrott höjs från fängelse i fyra månader till

Utlåtande FvUU 3/2025 rd

fängelse i två år. Det innebär i praktiken att de fängelsestraff som döms ut för grova skjutvapenbrott i regel är ovillkorliga.

Förvaltningsutskottet ser det som motiverat att bärande av ett skjutvapen på allmän plats eller i ett trafikmedel utan rätt att inneha ett sådant vapen i fortsättningen utgör en av gärningsformerna för grovt skjutvapenbrott. Vapen kan användas som redskap för att begå brott mot liv eller andra våldsbrott. Även människors frihet kan kränkas till exempel genom vapenhot. Innehav av redskap som lämpar sig för användning av våld på allmän plats orsakar också otrygghet. Utskottet anser att bärande av ett skjutvapen utan rätt att inneha ett sådant vapen äventyrar den allmänna ordningen och säkerheten och medför en risk att vapnet används för att begå ett uppsåtligt brott. Den som avsiktligt bär med sig ett skjutvapen utan rätt att inneha ett sådant vapen kan anses vara beredd att använda vapnet, eller så kan det i en viss situation rentav vara personens avsikt, trots att syftet med användningen ännu inte är helt klart.

Med tanke på polisens åtgärder och förundersökning innebär den föreslagna nya kvalificeringsgrunden att polisen när de rekvisitelement som förutsätts föreligger har skäl att misstänka gärningsmannen för grovt skjutvapenbrott.

Enligt propositionsmotiven (s. 92) ska den nya kvalificeringsgrunden inte tillämpas i fall där personen i fråga har tillstånd för det aktuella skjutvapnet men innehar det i strid med tillståndet eller 106 a § i skjutvapenlagen. I en sådan situation kan den person som innehar vapnet göra sig skyldig till skjutvapenbrott enligt 1 § eller, om någon annan kvalificeringsgrund enligt 3 § föreligger och utifrån en helhetsbedömning, till grovt skjutvapenbrott. Den som har tillstånd att inneha ett skjutvapen kan också göra sig skyldig till hantering av skjutvapen för begående av ett allvarligt brott, som i fortsättningen är straffbart enligt 2 §. Enligt propositionsmotiven förutsätter tillämpningen av den nya kvalificeringsgrunden inte att avsikten är att använda det skjutvapen som bärs i brottsligt syfte eller att det finns risk för sådan användning.

Eftersom det för att en gärning ska betraktas som grov också i fråga om den föreslagna kvalificeringsgrunden krävs att gärningen även bedömd som en helhet är grov, lämnar förslaget i någon mån rum för prövning från fall till fall av huruvida bärande av ett skjutvapen enligt den föreslagna punkten ska betraktas som skjutvapenbrott enligt 1 § eller grovt skjutvapenbrott enligt 3 § i det nya 41 kap. i strafflagen.

Enligt propositionsmotiven (s. 92) kan det dock i vissa fall finnas förmildrande omständigheter som talar för att ett brott enligt 1 mom. 4 punkten vid en helhetsbedömning ändå betraktas som ett skjutvapenbrott av grundformen. Särskild uppmärksamhet ska fästas vid i vilket syfte skjutvapnet bärs, till exempel om det med avseende på 106 a § 1 mom. i skjutvapenlagen kan anses finnas godtagbara skäl till det.

Sådana situationer kan enligt propositionsmotiven ha att göra med att personens vapentillstånd nyligen har gått ut. Här påpekar utskottet att innehavarna av vapentillstånd omfattas av omsorgsplikt. Polisens nuvarande vapenregistersystem stöder emellertid inte innehavaren av vapentillstånd exempelvis genom att påminna om att giltighetstiden för vapentillståndet håller på att gå ut. Polisens vapenregistersystem omfattar cirka 1,3 miljoner vapen och 700 000 innehavare av vapentillstånd. Största delen av vapentillstånden är beviljade för jakt. Tidsbundna vapentillstånd

Utlåtande FvUU 3/2025 rd

och parallelltillstånd beviljas till exempel unga som börjat med jakt som hobby. Enligt den reglering som gäller vapentillstånd som polisen meddelat kan en person som dömts för grovt skjutvapenbrott inte meddelas nytt tillstånd på 8–12 år.

Sakkunniga har också hänvisat till vissa andra eventuella situationer som berör till exempel barn som utövar sportskytte och deras stödpersoner. Ett barn under 15 år kan inte meddelas vapentillstånd eller parallelltillstånd för ett vapen som han eller hon använder i sin hobby, utan tillståndet meddelas en vuxen. En oskälig situation kan uppstå till följd av ren okunskap, om någon annan än den som har tillstånd till det vapen som barnet använder i sin hobby, har fört barnet till en träning eller tävling.

Den föreslagna kvalificeringsgrunden är ny reglering. Utskottet anser att det med tanke på den som tillämpar lagen fortfarande är befogat att förtydliga tolkningen av lagen och ge ytterligare verktyg för bedömningen av gärningens grovhet. Utskottet erfar att det i straffrättskipningen inte nödvändigtvis finns någon sådan vedertagen uppfattning som i fråga om tillämpningen av den klausul som gäller bedömning av brottet som helhet möjliggör en tillräckligt enhetlig tillämpningspraxis till den del som gäller grovt skjutvapenbrott.

Utskottet anser att man vid helhetsbedömningen av tillämpningen av rekvisitet för grovt skjutvapenbrott bör fästa särskild vikt vid syftet med och omständigheterna kring innehavet samt vid huruvida det av innehavet föreligger en konkret risk för ett allvarligt brott. Sakkunniga har framfört att grovt skjutvapenbrott upplevs som en oskälig följd till exempel när det olovliga innehavet beror på mänsklig glömska eller oaktsamhet som har ett direkt samband med den egentliga tillståndshavarens hobby. Enligt utskottet är utgångspunkten att särskilt sådana fall ska anses grova där ett skjutvapen har förvärvats med brottsliga medel eller där det finns ett tydligt brottsligt syfte med innehavet eller där innehavet med fog är förknippat med en risk för att vapnet kommer att användas för ett begå ett allvarligt brott.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Förvaltningsutskottet föreslår

att lagutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande FvUU 3/2025 rd

Helsingfors 21.3.2025

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Mauri Peltokangas saf
vice ordförande Pihla Keto-Huovinen saml
medlem Alviina Alametsä gröna
medlem Eveliina Heinäluoma sd
medlem Juha Hänninen saml
medlem Mari Kaunistola saml
medlem Anna Kontula vänst
medlem Rami Lehtinen saf
medlem Eemeli Peltonen sd
medlem Hanna Räsänen cent
medlem Paula Werning sd
medlem Joakim Vigelius saf
medlem Ben Zyskowiec saml
ersättare Henrik Vuornos saml.

Sekreterare var

utskottsråd Minna-Liisa Rinne.